

מראי מקומות- בבא מציעא ע"ו

השוכר את האומנין

מעיקרא [כן נראה בכונתו]. עוד כ' דאי"צ לשלם אלא שכירות של פועלים החדשים, אבל אם אין שוכר אחרים והפסיד, אין הפועלים חייבין לשלם הזיקו, שהרי לא קבלו עליהם לשלם, ולא נעשו שומריין, רק קבלו עליהם האחריות לעשות המלאכה (אבל היכא דבאתה חבילה לידו של הפועל, אז שוכר עליהן מדמי החבילה אפי' עד מ' ונ' זוז, דקנה אותם להשתלם ממנו שכירותו).

(ה) **השוכר את האומנין וחזרו בהן, ידם על התחונה- פרש"י**, אם הוקרו פועלים, יכול הבעה"ב לעכב משכר ממה שעשו כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמר מלאכתו בשכר שפסק עם אלו. ומדוייק מדבריו דרק יכול לעכב משכרן, אבל אינו יכול לחייבן לשלם מכיסן. וכ"כ הרמב"ן בפירוש (עו: ד"ה והוי), דכיון דאינו דבר האבד לא נתחייבו לשלם מכיסן.

(ו) **ואם בעל הבית חוזר בו, ידו על התחונה- פרש"י**, דאם הוזלה מלאכת פועלים, על כרחו יתן להם כמה שפסק חוץ ממה שצריך להוצאות בהשלמתה. ולכאור' יש להק', למה צריך לשלם להם יותר ממה שהם עשו, הרי לא עשו אלא חציו, ולמה יהי' צריך לשלם יותר ממה שפסק על חצי המלאכה. ודייק הרמב"ן (עו: ד"ה ותניא) דס"ל לרש"י דבעצם חייב לשלם שכרו משלם, ומה שאינו צריך לשלם להם שכרן משלם, היינו משום שמצאו מלאכה אחרת, אבל כיון דהוזלו פועלים, הי' צריך לשלם להם כל מה שהפסידם, דהיינו החילוק בין מה שפסק עמהם ובין השכר שהיו יכולים ליקח אחר שהוזלו פועלים. אבל אם באמת לא היו יכולים למצוא מלאכה לעשות, א"כ באמת

צריך הבעה"ב לשלם להם הכל [וק"ק מש"כ רש"י לענין אם חזרו הם שאין בעל הבית צריך לשלם יותר ממה שעשו, מהו החי' בוה, הרי ודאי כיון שהם חזרו, אין מקום לחייב בעה"ב לשלם טפי ממה שעשו, רצ"ע].

(א) **אין להם זה על זה אלא תרעומות- ע' בנתיבות אור** (ד"ה אולם ביאור) בשם הגר"י סאלאנטר, דכמו דבדיני ממונות יש לאדם תביעת ממון על חברו, כן יש לו זכות להיות עליו תרעומות, ואם אין לו הזכות להיות עליו תרעומות, בכה"ג עון גדול מאד הוא להיות עליו תרעומות. ועפ"ז ביאר המשך הגמ' בעמוד א', אי דאמר בעה"ב בארבעה וכו', תרעומות מאי עבדת', דהיינו דבכה"ג שאמר בעה"ב ד', אינם רשאים להיות להם תרעומות.

(ב) **אלא תרעומות- הק' הסמ"ע** (חו"מ של"ג, א'), הא לכאור' יש לו ג"כ משום מחוסרי אמנה, ולמה כ' שאין לו עליו אלא תרעומות. וכ' דבשלמא לפי השיטות דס"ל דכל דין מחוסרי אמנה הוא רק היכא שאין לו שום סבה לחזור על דבריו, י"ל דכאן מיירי כשהי' לו איזה סיבה לחזור, וא"כ באמת אין כאן משום מחוסרי אמנה. אבל להשיטות דס"ל דאפי' בכה"ג אית לי' משום מחוסרי אמנה, מאי איכא למימר. ותי' דאה"נ, אית בי' משום מחוסרי אמנה ג"כ, ועיקר חי' המשנה הוא שאין לו עליו תביעות ממון.

(ג) **שכר את החמר להביא פרייפרין וחלילים לכלה... ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה- כ' הריטב"א** דמתני' נקט דבר האבד בתרי גווני, או בגוונא שיש בו אבידת ממון ממש, דומיא דלהעלות פשתנו, או בדאיכא הפסד רצונו, שלא נעשית כוונתו ומתאחרין מעשיו, כגון ההיא מת וכלה, ובתרוייהו אמרי' שוכר עליהן או מטען.

(ד) **וכל דבר שאבד וחזרו... שוכר עליהן או מטען- כ' הרמב"ן** (עו: ד"ה והוי יודע) דמה דאמרי' דבדבר האבד יכול לשכור עליהן או למטען, היינו אפי' אם לא התחילו לעשות המלאכה כלל, ואין כאן אלא דברים, מ"מ חייבין לשלם עד כדי שכרן, דכיון דאין כאן דרך קנין לחייב עצמן, כבר סמכא דעתיהו

דאין דיבור של בעה"ב לגרועותא של השליח הוא. וא"כ, כיון דאצל אשה אין לאיש שום נפק"מ אם אמרה הבא לי או התקבל לי, ושניהם אינם לגרועותא דידי, א"כ שפיר יש להביא ראיה דאף היכא דאין דבור של בעה"ב גרועותא לו, סומך על דיבור של השליח.

(ב) אלא הכא משום דעקרי שליח שליחותי

לגמרי- פרש"י, דמה דלא מהני השליחות אף כשהגיע גט לידה, היינו משום דכיון דהשליח לא רצה להיות שליח להולכה, אף אם אח"כ נמלך ונחית להיות שליח להולכה, מ"מ לא מהני. וע' באור שמח (גירושין ו', ח') שהביא מה שדן השו"ת פני יהושע (סי' י"ב) בהיכא שביטל השליח שליחותו, ואח"כ חזר ואמר דנחית להיות שליח, האם זה מהני, או האם צריך מינוי חדש, דכיון דביטל שליחותו בטל, ואינו יכול לחזור ולקבל השליחות בלא מינוי. וכ' הפנ"י דלכאור' הי' שייך להביא ראיה מדברי רש"י כאן דלא מהני, וצריך מינוי חדש, דהא כ' רש"י דאף ששוב רוצה להעשות שליח להולכה, לא מהני. אלא דכ' דבאמת משמע להיפוך, דמשמע דהחסרון הוא רק משום דמעיקרא לאו בתורת שליחות להולכה אתי לידי, דאף דהבעל הי' רוצה למנותו שליח להולכה, כיון שהוא לא קיבלו בתורת הולכה, שוב לא שייך מעצמו להעשות שליח להולכה, כיון דמעולם לא חל המינוי כלפי הולכה. ומשמע דאם באמת הי' כבר חל המינוי מעיקרא, אף אם השליח החליט שאינו רוצה לעשות השליחות, אי"ז ביטול השליחות ממש, ואם חזר ונמלך דרוצה לעשות השליחות, אי"צ מינוי חדש מהמשלח. אבל ע' בעונג יו"ט (קמ"ו) דכ' דהי' פשוט דאם מתחלה לא קיבל השליח להיות שליח להולכה, ואח"כ קיבלה עליו, זה ודאי מהני. אבל היכא דקיבל השליחות ושוב חזר ממנה, אז י"ל דזה נחשב לביטול שליחות, ושוב אינו יכול לחזור ולקבלה ע"ע לעשותה [ולכאור' משמע דהבין בכונת רש"י כאן דבאמת כבר קיבלה ע"ע השליחות להולכה, ולכן שפיר שייך לומר דביטלה, אבל אם באמת לא קיבלה ע"ע מעיקרא פשוט דמהני. אי"נ, ס"ל דרש"י שפיר מיירי כדמשמע, דבאמת לא קיבל עליו, אלא דק"ו הוא, דאם בכה"ג לא מהני לחזור ולקבל עליו, כש"כ כשקיבלה עליו מעיקרא ולא מהני, אבל לכאור' משמע דס"ל לעיוו"ט דפשוט הוא דלא מהני, רצ"ע].

(ז) אי דא"ל שכרכם עלי, נתיב להו מדידי- כ' הריטב"א ישנים דמבואר דאפי' אם פועלים נשכרים לד', מ"מ אינן נוטלים מבעה"ב אלא ג', כיון דאמר ג'. והביא שרבו פשט מכאן דפועל אין לו אונאה, דכי אמר שכרכם עלי אפי' לא אתגרי אלא בתלתא יהיב להו ד' [ולכאור' הראי' משניהם, מהא דאם שוה ד' אי"צ הבעה"ב לשלם אלא ג', והיכא דשוה ג', צריך הפועל לשלם ד', או בדרך ממ"נ, דמהו הציוור, אם שוה ד', וכו', ואם שוה ג', וכו'].]

(ח) וליחזי פועלים היכי מתגרי- פרש"י, דאם נשכרים בד', אז אע"פ שלא אמר הבעה"ב כן, מ"מ הרי מהנהו בכך, וא"כ יהי' צריך לשלם ד'. וע' ברא"ש (א') שכ' באו"א קצת, "דכיון דשני שליח שליחותי, בטלה לה שליחותי, והוה לי' כמאן דעבד לי' סתמא דדינא, דשקלי כמנהג המדינה".

(ט) וליחזי פועלים היכי מתגרי- הק' רעק"א, למה אין בעה"ב יכול לטעון דאולי עשה השליח שליחותי כהוגן, ואמר להם בג', וסברו וקבלו. ואף דהשליח העיד דאמר בד', מ"מ הרי אין לו דין ע"א לחייב הבעה"ב שבועה ולחייבו ממון כיון דאינו יכול לישבע, דהא לא הו"ל למידע, גם דלמא מיירי דהשליח הי' קרוב ואינו יכול להעיד. ותי' דכיון דפועלים נשכרים בד', אלא דאם סברו וקבלו הו"ל כמחילה או מתנה לו, א"כ טענת בעה"ב שמא מחלת או נתת מתנה אינו טענה כנגד מוחזק.

(י) דאמרי לי' לית לך אל תמנע טוב מבעליו- כ' הריטב"א, "דליכא למימר דלגבי בעל הבית נמי איכא משום אל תמנע טוב מבעליו אם הי' משכיר בד' הואיל ומצא בג', דכיון דבעה"ב אמר לו בפירוש בד' ולא א"ל שישכור כפי מה שיוכל, גלי אדעת' דניחא לי' דליתן להו בד'".

(יא) ת"ש, הבא לי גיטי וכו'- ע' בתוס' דפי' הסוגיא דגם באשה יש להסתפק אם סומך הבעל אדיבורא דשליח או אם דעת' אעילויה דידה, וע"ש איך שביאר למה נחשב אעילויה דידה מה שאמרה הבא לי גיטי. אולם ע' בריטב"א דביאר דבאמת מה דאמרי' דדעת' אעילויה לאו דוקא, אלא שאלת הגמ' הוא האם סומך על דיבור של בעה"ב היכא

על התחנתונה, ולכן אין להם אלא שקל. אבל מהו הדין אם הוזלו פועלים, בשלמא ר' דוסא ס"ל כמו דאי' במתני', דאי"צ לשלם להם אלא כפי מה שעשו, ואי"צ לשלם כל מה שפסק חסר מה שצריך להשלים מלאכתם, אבל לפי הת"ק מהו. וכ' הרא"ש (ב') דס"ל לת"ק דהיכא דהוזלו פועלים, וחזר בהן בעה"ב, אינו צריך לשלם אלא כפי מה שעשו, ולא יותר, דלא אמרי' בזה יד מי שחוזר על התחנתונה. והק' רעק"א, הא לכאור' הברייתא לא משמע כן, דברייתא דברייתא משמע דלא פליגי רבנן היכא שהלכו דצריך לשלם להם שכרם משלם כיון שאינו יכול לומר להם השכירו עצמכם, וא"כ ממילא גם בהזול יהי' צריך לשלם הפחות, כיון שאינו יכול לומר השכירו עצמכם אם לא בפחות. ודחה דאולי י"ל דדוקא בהלכו, דכבר עבר זמן שכירות פועלים, דאינו יכול אח"כ להשתכר, בזה הוי דינא דגרמי, דבעת שהגיע שעבר הזמן שכירות פועלים מיד הוא מפסידן. אבל אם עדיין זמן שכירות פועלים הוא, רק שהזול השער מחמת עצמו, בזה לא גרם להם היזק בדבורא, כיון דאילו חזר היו מוצאין עדיין להשתכר, ומה שהזול משמים הפסידו, בזה מיירי רבנן.

(טו) **כיצד מטען, אומר להם וכו'-** הק' הדבר **אברהם** (ג', כ"א), א) מה בא הברייתא ללמדנו, האם ללמדנו איך להטעות הפועלים, האם הברייתא בא ללמד הערמה. ב) אטו כולהו בחדא מחתא נחיתו, יש שיכולין להטעותו כך ויש בכך. ג) היאך מותר להטעות, הא כתיב מדבר שקר תרחק. ד) הרי כיון דלא הסכים הפועל לעבוד אלא בשביל ב' סלעים, איך מותר לשעבד גופו של חברו בעל כרחו לעשות מלאכה שלא כמה שהסכים לעשות, הרי גופו אינו משועבד לעשות המלאכה, אלא גדר החיוב שיש על הפועל הוא רק משום דינא דגרמי. **וביאר** דכוונת הברייתא לומר כיצד מטען, דהיינו באיזה אופן מותר להטעותו, ואי"ז נכלל בדבר שקר, ואי"ז נחשב שישעבד הפועל בעל כרחו. והיינו, משום דבאמת הוא משכירו לשתים, כמו שאמר הפועל, אלא כיון שיש דין דשוכר עליהן פועלים עד כדי שכרן, וחוזר וגובה מהן, א"כ לא יהו הם

(ג) **במה דברים אמורים שלא הלכו, אבל הלכו** וכו'- פי' תוס', דאין החילוק באמת בין אם הלכו או אם לא הלכו, אלא אם גרם בעה"ב הפסד להפועלין או לא, דבהלכו לא שכיח שימצא עוד מקום להשתכר, ואם לא הלכו מסתמא כשבא לחזור חוזר מיד, ולכן שפיר יכולים למצוא מקום להשתכר, ולכן בכה"ג אין להם זה על זה על תרעומות. אבל אה"נ, אם הלכו וחוזר ואח"כ מצאו מקום להשתכר, או אם לא הלכו וחוזר ואח"כ לא מצאו, כל הדין תלוי באם יש להם הפסד או לא. וביאר דהמחייב לשלם להם היכא דגרם להם הפסד הוא מדין גרמי, כיון דגרם לה הפסד ע"י שחזר בו. **וע' בקצות** (של"ג, ב') שהביא מבנו להק' דמה בכך דגרם להם הפסד מה שאינם יכולים למצוא להשתכר, הרי לכאור' זה דומה למבטל כיסו של חבירו דפטור, וא"כ זה לכאור' דומה לנועל דלת חנותו של חבירו דפטור, וא"כ למה חייב. והשיב הקצות דשאני נזקי ממונו מנזקי גופו, והיינו דבאדם דאזיק שור ליכא אלא נזק, אבל אדם דאזיק אדם חייב בד' דברים, וא' מהן הוי שבת, וחייב בשבת אפי' שלא במקום נזק, וא"כ לר"מ דדאין דינא דגרמי נמצא דגורם להם היזק של שבת ושפיר חייב. **וכל** זה לדעת התוס', אבל הרמב"ן פי' דהמחייב הוא משום דכיון שהלכו, הרי כבר התחילו המלאכה, וכיון שהתחילו המלאכה, נתחייב הבעה"ב לשלם להם שכרן שפסק להן. ובהמשך הברייתא קתני בד"א בשלא התחילו מלאכה, ופי' הרמב"ן, דהיינו בד"א שאין לבעה"ב על הפועלים אלא תרעומות, היינו היכא דלא התחילו המלאכה, אבל אם התחילו המלאכה, אז הוי מח' ר' דוסא וחכמים (ומה דלא נקט הלכו ולא הלכו, היינו משום דאם רק הלכו, אז לא עשו כלום, ואין שייך לעכב כלום משכרם, שהרי לא עשו כלום ואין להם שום שכר, ואינם צריכים לשלם מכיסם, וכמו שהבאנו לעיל מדברי הרמב"ן).

(ד) **הי' יפה ו' דינרים, נותן להם סלע וכו'-** מבואר שי' ת"ק מהו הדין אם הוקרו הפועלים, דכיון דלא ס"ל דכל החוזר ידו על התחנתונה, א"כ צריך לשלם להם כפי מה שעשו כמו שפסק עמהם. ור' דוסא ס"ל דידים

עצמם בקציצה שני' אלא כפועלים אחרים שקוצץ להם שתיים, אלא דכיון דצריך לחזור ולגבות מהם הסלע השני, א"כ הוא מעכב מלשלם להם, דאפוכי מטרטא למה לך.

טז) ועד כמה שוכר עליהן, עד ארבעים וחמשים זוז- ע' בריטב"א שהביא שיש מי שפי' דהיינו דוקא, שעד כאן דרך בעלי בתים להשכיר פועלין, אבל כ' הריטב"א דהוי זה כהלכתא בלא טעמא. ולכן הוא פי' דלאו דוקא, אלא עד כדי החבילה (דלא אמרי' דין זה אלא היכא דכבר נקט מהן החבילה של הפועלים לידו).

יז) כי הא דאמר רבא, האי מאן דאגר אגרי לרפקא, וכו'- כ' הריטב"א דכללא דמילתא הוא, דכל היכא דשוה מילתא דבעה"ב ופועלין, דכולהו הו"ל למידע או לא הו"ל למידע, הוי פסידא דפועלים, וכ"ש היכא דבעה"ב לא הו"ל למידע דהוי פסידא דפועלין. אבל היכא דבעה"ב הו"ל למידע ופועלין לא הו"ל למידע, הוי פסידא דבעה"ב. אבל אם מוצאים במה להשתכר, משתכרים במאי דיכולים, והשאר ישלם להם בעה"ב. וכל זה בשלא עשו שליחותם, אבל אם עשו שליחותם ונתבטלו עמו, נותן להם שכרם כפועל בטל.